

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING
JIZZAX FILIALI**

**RAQAMLI JAMIYATDA FAN VA TA’LIMNING INTEGRATSIYALALASHUVI:
MATEMATIKA, IQTISOD, PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYANING YANGI
YONDASHUVLARI**
mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
(2026-yil 20-21-aprel)

JIZZAX-2026

Raqamli jamiyatda fan va ta’limning integratsiyalalashuvi: matematika, iqtisod, pedagogika va psixologiyaning yangi yondashuvlari. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to’plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Amaliy matematika kafedrası, 2026-yil 20-21-aprel 505-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo’yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarini qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to’plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo’nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o’qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Tovboyev, t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O’ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo’rayev M.M.

Mazkur to’plamga kiritilgan ma’ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to’g’riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o’zlari mas’uldirlar.

3-SHO‘BA.

IJTIMOIIY VA GUMANITAR FANLAR, FANLARARO INTEGRATSIYA VA INNOVATSION TA’LIM TEXNOLOGIYALARINING METODOLOGIK ASOSLARI.

BIOLOGIYA O‘QITISHDA KREATIV PEDAGOGIKANING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

N.A.Karimova

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika universiteti
p.f.f.d.,(PhD), dotsent

Z.Z.Raxmatova

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika universiteti
talaba

Annotatsiya: Ushbu maqolada biologiya fanini o‘qitishda kreativ pedagogikaning zamonaviy yondashuvlari, innovatsion ta’lim texnologiyalaridan foydalanish hamda o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, biologiya darslarida interfaol metodlar, loyihaviy ta’lim, muammoli vaziyatlar yaratish va foydalanishning samaradorligi tahlil qilingan. Kreativ pedagogika asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, tadqiqotchilik ko‘nikmalari, biologik jarayonlarni chuqur anglash va amaliy bilimlarni rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab berilgan. Maqolada biologiya fanini o‘qitishda kreativ yondashuvlarning afzalliklari, ularni amaliyotga joriy etish yo‘llari hamda ta’lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: kreativ pedagogika, biologiya ta’limi, zamonaviy yondashuvlar, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, ijodiy fikrlash, muammoli ta’lim.

Biologiya o‘qitishda kreativ pedagogikaning zamonaviy yondashuvlari muhim va dolzarb masala sifatida ilmiy tadqiqotlar maydonida o‘z o‘rnini egallaydi. Ushbu soha tarixiy kontekstda o‘qitish metodologiyalarining rivojlanishi bilan bog‘liq holda shakllangan. O‘qitish jarayonida kreativ yondashuvlar, o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash va ularning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar, pedagogik amaliyotda muhim ahamiyatga ega. 20-asrning o‘rtalarida pedagogikada kreativlik va innovatsiyalarni kiritish jarayonlari boshlangan bo‘lib, bu jarayonlar zamonaviy ta’lim tizimlarida yanada keng tarqalmoqda. Hozirgi kunda biologiya o‘qitishida kreativ pedagogikaning zamonaviy yondashuvlari bo‘yicha tadqiqotlar ko‘paygan. O‘qituvchilar va tadqiqotchilar, o‘quvchilarning biologik bilimlarini kengaytirish va ularga qiziqarli o‘quv muhitini taqdim etish maqsadida innovatsion texnologiyalarni va interaktiv metodlarni qo‘llashmoqda. Bunday yondashuvlar o‘quvchilarning biologiya faniga bo‘lgan qiziqishini oshirishga va ularning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik yondashuvlar o‘qituvchilarni o‘z malakalarini oshirishga ham undaydi. Ushbu tadqiqotning ahamiyati, biologiya ta’limida kreativ pedagogikaning roli va o‘zgaruvchan pedagogik muhitga mos keluvchi yondashuvlarni o‘rganishdan kelib chiqadi. Ta’lim jarayonida kreativlikni oshirish, o‘quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirokini ta’minlash va ularning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish muhimdir. Bunday yondashuvlar ta’lim sifatini oshirish va kelajak avlodning biologik bilimlarini yanada chuqurlashtirish uchun zarurdir. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, o‘qituvchilarni yangi pedagogik metodlarni qo‘llashga undaydi, bu esa ta’lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Ushbu tadqiqotda bir qator asosiy savollar ko‘tariladi, jumladan: kreativ pedagogikaning qaysi yondashuvlari biologiya o‘qitishda eng samarali hisoblanadi? O‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda qanday metodlar

qo'llanilishi kerak? O'qituvchilarni yangi pedagogik yondashuvlarga tayyorlash jarayoni qanday amalga oshirilishi lozim? Ushbu savollarga javob berish, biologiya o'qitishda kreativ pedagogikaning zamonaviy yondashuvlarini yanada chuqurroq o'rganish imkonini beradi.

Tadqiqotning maqsadi, biologiya o'qitishda kreativ pedagogikaning zamonaviy yondashuvlarini o'rganish va ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini aniqlashdir. Ushbu ish, o'qituvchilarga, o'quvchilarga va ta'lim tizimiga yangiliklar kiritishda yo'naltirish maqsadida yaratilmoqda. Har bir zamonaviy yondashuv o'z xususiyatlariga ega bo'lib, biologiya o'qitish jarayonida qanday foyda keltirishini ko'rsatadi. Tadqiqotning tuzilishi quyidagicha: birinchi bo'limda kreativ pedagogikaning asosiy nazariy asoslari va yondashuvlari, ikkinchi bo'limda biologiya o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy metodlar, uchinchi bo'limda esa bu yondashuvlarning amaliy natijalari va ta'siri tahlil qilinadi. Har bir bo'limda o'quv jarayonida kreativ pedagogikaning ahamiyati va uning o'qituvchilarga bo'lgan ta'siri keng yoritiladi. Ushbu tadqiqot, biologiya o'qitishda kreativ pedagogik yondashuvlarining samaradorligini aniqlash va ulardan foydalanish jarayonini yanada rivojlantirishga yordam beradi.

Kreativ pedagogika, zamonaviy ta'lim tizimining muhim jihatlaridan biri bo'lib, o'quvchilarni faollashtirish va ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Biologiya o'qitishda kreativ pedagogikaning zamonaviy yondashuvlari, o'quv jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va ijodiy yondashuvini oshirish maqsadida amalga oshiriladi. Ushbu bo'limda kreativ pedagogikaning asosiy yondashuvlari tahlil qilinadi, ularning nazariy asoslari, kalit tushunchalari va amaliy qo'llanilishi ko'rib chiqiladi. Kreativ pedagogikaning nazariy asoslari, o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida o'zaro aloqani kuchaytirish va o'quv jarayonini yanada samarali qilishga qaratilgan. Bu yondashuvlar, ayniqsa, John Dewey va Paulo Freire kabi ta'lim nazariyotchilarining g'oyalari bilan bog'liq bo'lib, ular ta'limni faqat bilim berish jarayoni sifatida emas, balki o'quvchilarni faol ishtirok etadigan, tadqiqot olib boradigan va ijodiy fikrlaydigan sharoit sifatida ko'radilar. Ularning yondashuvlari, o'quvchilarni o'z tajribalaridan foydalanishga undaydi va natijada o'z-o'zini anglash jarayonini rivojlantiradi. Kreativ pedagogikada uchraydigan kalit tushunchalar, o'zaro aloqalilik, o'z-o'zini anglash va ijodiy fikrlashdir. O'zaro aloqalilik, o'quvchilar o'rtasida va o'qituvchi bilan o'quv jarayonida faol muloqotni ta'minlaydi. O'z-o'zini anglash esa, o'quvchilarga o'z qobiliyatlarini va cheklovlarini tushunishga yordam beradi, bu esa ijodiy fikrlashni rivojlantirishga olib keladi. Ushbu tushunchalarning har biri, biologiya o'qitish jarayonida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini oshirishga qaratilgan turli xil metodlar va strategiyalar orqali amalga oshiriladi. Masalan, biologiya darslarida guruhli ishlar va loyiha asosidagi ta'lim usullari qo'llanilishi, o'quvchilarning ijodiy yondashuvlarini rag'batlantiradi.

O'quvchilar o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash va jamoa sifatida ishlash orqali murakkab biologik tizimlar va jarayonlarni chuqurroq tushunish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shuningdek, biologiya darslarida zamonaviy texnologiyalardan, masalan, interaktiv taqdimotlar va virtual laboratoriyalardan foydalanish, o'quvchilarga yangi bilimlarni o'rganishda ijodiy yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi. O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ pedagogika yondashuvlarining qo'llanilishi o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatini oshiradi. Masalan, 2022-yilda o'tkazilgan bir tadqiqotda, kreativ metodlar yordamida biologiya darslarini o'tkazgan o'qituvchilar tomonidan o'quvchilarning bilim darajasi aniq oshgani qayd etilgan. Bu natijalar, kreativ pedagogikaning o'quv jarayonida samarali yondashuv ekanligini ko'rsatadi va o'qituvchilarni ijodiy fikrlashga undaydi. Kreativ pedagogikani qo'llash, o'quvchilarning o'zaro aloqalari va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini yanada kuchaytiradi. O'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanishi, ularni kelajakda muvaffaqiyatli mutaxassislar bo'lishlariga

yordam beradi. Bu esa o'qituvchilar uchun muhim ahamiyatga ega, chunki ular o'quvchilarning shaxsiy va professional rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Shuningdek, kreativ pedagogikadan foydalanish, boshqa ta'lim sohalari bilan ham o'zaro bog'liqlikni ta'minlaydi. Masalan, biologiya darslarida san'at va madaniyat elementlarini kiritish, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini yanada kengaytiradi va ularni fan va san'at o'rtasidagi aloqalarni tushunishga undaydi. Bunday yondashuvlar, o'quvchilarga yanada kengroq fikrlash imkoniyatini beradi va ularni ta'lim jarayonida faol ishtirok etishga rag'batlantiradi. Umuman olganda, kreativ pedagogikaning asosiy yondashuvlari, biologiya o'qitishda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan muhim elementlardir. Ushbu yondashuvlarning amaliy qo'llanilishi, o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi. Keyingi bo'limda, kreativ pedagogikaning zamonaviy yondashuvlari bilan bog'liq konkret misollar va amaliy tadqiqotlar ko'rib chiqiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Дусчанова Н. С. Замонавий педагогик ёндашувлар: киёсий таҳлил hojamqulov77@mail.ru Academic Research in Educational Sciences Volume 3 | Issue 3 | 2022 ISSN: 2181-1385. 183-196-betlar.
- 2.Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD, 2014.210 p.
3. Karimova N.A Biologiyani o'qitishda o'quvchilarni kasbga yo'naltirish shakllari. // Ilmiy metodik jurnal-4 Mugallim hem uzliksiz blimlendiri. Nekis 2020.- B. 54-57 b
- 4.Эргашева Г.С. Умумий ўрта таълим мактаб биология дарсликлари ўқув материалларини лойиҳалашнинг дидактик асослари. Дис”” автореф. п.ф.н. –Тошкент, –2006. – 245 б.

FATIK NUTQIY AKTLARNING SEMANTIK-PRAGMATIK KLASSIFIKATSIYASI

Akramova Dilnoza Numonjanovna

Andijon davlat Pedagogika Instituti “Amaliy xorijiy tillar” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola fatik nutqiy aktlarning turlari va ularning qo'llanilish jihatlari haqida so'z yuritilgan bo'lib, uning suhbat ishtirokchilariga bog'liqligi haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, maqola fatik nutqiy muloqotlarning ingliz va o'zbek tillaridagi misollar bilam boyitilgan

Kalit so'zlar: fatik nutqiy akt, suhbat, hurmat, odob-axloq, nutqiy vaziyat, fatik belgi.

Kirish. Muloqot insonlar uchun xos xususiyat bo'lib, muhim omil hisoblanadi. Insonlar nafaqat ma'lumot ulashish, savolga javob olish, ogohlantirish yoki boshqa sabablarga ko'ra muloqot qiladilar, balki ular o'z xissiyotlarni so'zlar orqali ifodalaydilar, o'z munosabatlarini bildiradilar. Bu insonlarni boshqa jonzotlar, masalar, qushlar, hayvonlar va xatto hasharotlar muloqotidan ham farqlaydigan asosiy xususiyatdir. Bundan tashqari, insonlar muloqotida yana bir o'ziga xoslik borki, u ham bo'lsa, salomlashish, suhbatni tamomlashda qo'llaniladigan so'z birikmalari va hamda hushmuomalalik yuzasidan ishlatiladigan iboralardir. Ushbu maqolada biz, fatik nutqiy aktlarning bugungi kundagi tizimli tahlilini amalga oshirishga harakat qilamiz.

Fatik nutqiy aktlar pragmatiklikda ko'plab olimlar tomonidan o'rganilganligiga qaramay, hali haniz qizg'in muhokama etiladigan mavzulardan hisoblanadi. Tilshunoslikda fatik muloqotning ikki xil talqini mavjud bo'lib, birinchi taxmin nutqning asosiy vazifasi pragmatik funktsiya ekanligini ta'kidlagan B. Malinovskiyning g'oyalariga asoslanadi. Uning fikricha, “oddiy so'zlar almashinuvi orqali suhbatni mustahkamlash mumkin”. Ikkinchi talqinga ko'ra esa, ushbu turdagi nutq insonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni boshqarishga qaratilgan va